

Sådan set fra min synsvinkel

Af Charles Nielsen, Brændgårdvej 15, Ydby, 7760 Hurup

Da jeg i 1990 udgaven af Sydthy Årbog, skrev om smedemester Harald Kjær, havde jeg ikke kendskab til det bånd, radioens Ole Kühnel havde optaget af den aldrende smed, der på det tidspunkt var flyttet ind hos sin søster, hvor han i mere end god tid havde lagt sig godt til rette på dødslejet.

Foruden det, at båndet bekræftede mange af mine anskuelser, blev jeg også opmærksom på, at vi havde mere tilfælles end et livslangt arbejde med det genstridige jern og stål, idet Harald også havde til hensigt at nedskrive sine erindringer. Og som jeg forstod det, skulle det ikke være i den lette genre, men i en mere videnskabelig afhandlingsform. For som han sagde til hr. Kühnel, mens båndoptageren snurrede. ”Det mo do ændelig hov å fo mej, det dæe om at dæ er kommen al slavs folk hæe for å snak mæ Harald”. Om det så var æ selvste politikmejer, så hå han osse væt her - for æ ved jo all ting. Og på det så afgørende punkt, hørte al lighed op mellem Nielsen og Kjær, så vidt jeg selv kan se.

Der var mere og andet end Harald og hans smedje i Sdr. Ydby, for på mange måder var det lille samfund næsten selvforsynende og havde efter tidens forhold, blandt andet, en større og velassorteret købmandsforretning, der foruden almindelige kolonialvarer også handlede med støbegods, grovvarer, brændsel og manufaktur.

Forretningens indehaver, Jens Jensen Nystrup, husker jeg som en almindelig venlig købmand, hvorimod fruene nok havde mere bestemte anskuelser, sådan følte vi det i hvert fald som børn, når vi gjorde vor entre i forretningen for at købe brystsukker for fem- eller måske så galt som for hele ti øre.

Derimod var der anderledes liv og gemyt over det hele, den dag skoleklassen troppede fuldtalligt op for at købe fødselsdagsgave til vor lærerinde, frøken Christensen. Det stivede altid en hel del af på selvtilliden, når vi sådan mødte frem i samlet flok og for alvor havde mønter på lommen. Dertil kom at Evalds mor, Andrea Christensen, var med som rådgivende vejleder i det alvorlige fødselsdagsgavevalg.

For købmænd i tyverne, tredverne og forbi fyrreerne var det ganske unødvendigt at stå klar med tandsmilet, så snart de så noget, der lignede skyggen af en kunde, for endnu var der ingen

konkurrence fra supermarkeder eller de såkaldte lavprisvarerhuse, i hvert fald ikke inden for almindelige menneskers radius. Så billigt eller dyrt, venlig eller uvenlig, rum, folk var i de allerfleste tilfælde nødsaget til at handle i den lokale butik.

Jens Jensen Nystrup var ingen undtagelse med at yde den service, det var, at køre en ugentlig landtur. Et system, hus- og gårdfolk og hvem der ellers havde langt til købmand, indrettede deres handel efter. Mange havde både købmand og brugsforening som leverandør, så hvad de eventuelt glemte hos den ene, kunne de få leveret ved døren af den anden.

I min tidligste barndom handlede mor udelukkende i Ydby og Omegns Brugsforening, men som bekendt er der ingen regler uden undtagelser, og sådan glemmer jeg aldrig den undtagelse fra reglen, det var, da J. J. Nystrups purunge kom en sen aften ind under jul kom med varer til os.

Klokken var over otte, for endnu lå Egon og jeg på det alderstrin, hvor mor aldrig forlod os og huset, så længe centralen var åben for almindelig dagbetjening. Men den aften var mor i byen og havde lagt vagten af de få natopkald i hænderne på os, eller mere korrekt, i hænderne på Egon. Som vi sad der ved det runde bord eller fislede med et eller andet, blev der banket på døren, i bar befippelse svarede vi lynhurtigt i munden på hinanden - kom ind. Da døren blev åbnet, trådte Nystrups kommis indenfor, bærende på en stor papkasse, fyldt med duftende kolonialvarer.

Mens Egon bar herlighederne ud i køkkenet, skete der det uforglemmelige, at kommissen henvendte sig til mig og spurgte. ”Skæ jæ hæ flæsker mæ tebæ?”. For ikke på nogen måde at virke tilbagestående, dum eller bondeagtig, sikrede jeg mig, at jeg havde forstået det ret, ved at spørge. ”Ska do ha flæsk, mej tebå?”. Da så han på mig som om jeg var åndssvag, og gentog spørgsmålet. Nu var Egon heldigvis kommet tilbage i stuen, og til min forundring forstod han, at det var flasker og ikke flæsk, det drejede sig om. Men han var jo også lige begyndt på realskolen og var derfor mere velbevandret i de finere sprog end mig, og det var sikkert også en hjælp, at han lige havde stået og fisket seks

*Tømrer Christian Andersens beboelse, værksted og stald (til højre).
Tømrer Kristian Aggergårds beboelse (til venstre).
J. J. Nystrups beboelse og købmandsforretning (til venstre i baggrunden).*

flasker Thisted Julehvidtøl op af papkassen ude i køkkenet.

Efter denne nedslående episode blev købmand Nystrups unge, ranglede, filipensbefængte kommis naturligvis aldrig min favorit. Men trods alt klassificerede det uforståelige fine københavnersprog ham alligevel som et mere belevent menneske end mig og alle de andre bondetrampere fra Ydby og omegn.

Når jeg nu så mange år efter sidder og frisker den pinlige tildragelse op om den drengagtige kommis fra Sdr. Ydbys købmandsforretning, ser jeg selvfølgelig det hele i et andet lys. Sproget var måske nok Vesterbro-agtigt, og muligvis var spirrevippen også københavner, selv om han mindst ligeså godt kan have været en blære ... fra Struer, Humlum, Floulev eller et hvilket som helst andet sted i landet. Men hvorfra han end kom, har kommissen ganske givet både været en venlig og flink ung mand.

Efter en aften på Ydby Centralskole, hvor jeg havde forsøgt at fortælle noget om Ydby-egnen og dens mennesker, kom Alfred Jensen hen til mig og sagde: "Do glæmt da heel å forteel om blinn urmager i Sdr. Ydby". Men det gjorde jeg nu ikke, og måtte svare som sandt var, at ham havde jeg desværre aldrig hørt om.

På ingen måde har jeg grund til at betvivle, at der har været en urmager i Sdr. Ydby, for der har givetvis været så meget, jeg aldrig har haft kendskab til, men derfor kan jeg godt betvivle, at manden nu også var blind. For det er vel mere

sandsynligt, at han med alderen er blevet ret svagtseende og stadigvæk har udøvet sit fag, så godt det nu lod sig gøre. Forholder det sig som jeg har gættet mig til, er det klart at manden blev kaldt "Æ blinn urmager". Hvad ellers, hvis hans efternavn for eksempel har været Jensen, Nielsen, Christensen, Rasmussen eller Pedersen.

Nu var det ikke ure i den størrelsesorden, vi går rundt med på armene i dag, "Æ blinn urmager", beskæftigede sig med. Det var derimod store solide lomme-, væg- og standure, med et værk og indmad som en gammel fagmand let kunne tage og føle på, selv om han var svagtseende.

I dag er J. J. Nystrups købmandsforretning næsten ukendelig, for siden han solgte huset, der også rummede butikken, har forretningen været på flere hænder. Et nyt forretningslokale er bygget til, ligesom der nu er en ny moderne tankstation, der sammen med butikken har åben alle ugens dage. Det der på nudansk kaldes for en døgnforretning, eller kort og godt "Døgneren".

I trediverne var der ikke mindre end to tømrerforretninger i Sdr. Ydby. Kristian Aggergård byggede og drev sin forretning fra huset, der i dag grænser op til tankstationen, og som senere var beboet af Helga og Harald Kjær. Lige over for, på modsatte side af det der i dag hedder hovedvej 11 ligger de velholdte bygninger, der var beboelse og værksted for Christian Andersens (kaldet Trøjborg) tømrer- og snedkerforretning. Udstillingsvinduet i gavlen

mod vejen er forlængst fjernet. Udhus og værksted bruges til får og kreaturer, da der nu som dengang hører et mindre landbrug til stedet.

Christian Andersen og hans kone Ida, hørte med til mors venne- og bekendtskabskreds, så det var en selvfølge, at det var Christian, der blev sendt bud efter, når mor investerede i nyt til hjemmet, eller der var et og andet der skulle repareres. Men hvad enten det drejede sig om nyt eller reparationer, blev der ikke skikket bud i utide, for verden med dens mange ting var ikke til pynt og lyst, men til brug. Sådan var og blev det i hvert fald hos os.

Det arbejde, jeg tydeligst kan huske Christian Andersen udførte hjemme, var vort loftskammer nummer to, og det er sikkert, fordi jeg med det for første gang fik hele mit helt private sovegemak, med begrænset ret over tingenes tilstand inden for de duftende bræddevægge. Det var længe før isoleringens tidsalder, så ikke én skænkede den side af sagen en tanke, selv om alle vidste, at et sådant loftsrum var mere end isnende kold om vinteren, og mere end brændende varm om sommeren. Her gjaldt det om billigst muligt, at få lavet en ramme om mig, min seng, min stol og karlekammerspejlet. Og med det geråd stod jeg trippende og ventede på at flytte ind i min nye residens, næsten før den sidste skrue var sat fast i dørens hængsler.

Der var én ting der var ens for smed, maler og tømrer, alle brugte de cyklen som transportmiddel af materialer, værktøj og sig selv. Sådan belæsset med alskens lægter, stafbrædder, søm, skruer og hvad der ellers skulle bruges, mødte Christian Andersen tidligt frem, den dag loftkammeret skulle rejses, selv døren blev samlet på stedet af fragtmæssige grunde.

Nu har jeg det meget dårligt med årstal, men jeg kan tidsfæste mit første personlige værelse til at være opført i det årti, en chokoladefrø var omtrent tre gange så stor som den er i dag, tilmed var den fremstillet af rigtig chokolade og fyldt med en velmagende grøn creme. Pengene var få og små, så omsætningen af chokoladefrøer var ikke stor, selv om de kunne købes enkeltvis, for kun fem øre, men så skulle man også selv puste støvet af dyret, før det skulle nydes. Efter "frøpriserne" at regne må det formodes, at loftskammeret er lavet i tidsrummet mellem 1927 og 1930, men det må tilføjes, at næsten intet er mere uberegneligt end beregninger.

Berg Johansen i sadlen - til højre Christian Andersen

I relation til ovenstående prisniveau skal det såmænd nok passe, at Christian Andersen forlangte sølle 35 kroner, alt iberegnet, for mit første lille fristed, kammeret derhjemme på loftet.

Til projekter i den størrelsesorden og prisklasse, havde mor altid sparet penge op og gemt dem forsvarligt mellem dugene i buffetens skuffer eller i en uskyldig udseende krukke inde i den pæne stue, og sådan kunne arbejdet og alt andet altid betales kontant.

Som ung dyrkede Christian Andersen foruden fodboldspillet også cykelsporten, hvilket fremgår af et billede fra mors album, hvor Berg Johansen sidder i sadlen på en racercykel og holdes i balance af Christian og en ukendt rytter. I fuldt cykeldress med kunstfærdigt broderede initialer, og et par medaljer på brystet, ser de målsøgende og sejrbevidste ud, så efter det at dømme kan billedet ligeså godt være taget før som efter et vundet parløb, eller hvad nu den slags hedder.

Dengang landcentralerne endnu måtte lukke klokken tolv på søn- og helligdage, tog vi fra tid til anden på eftermiddagsvisit hos mors venner og bekendte. Et sådant besøg aflagde vi af og til ude i Sdr. Ydby hos Ida og Christian Andersen. På det tidspunkt havde Christian for længst lagt både fodbolden og cykelsporten på hylden. Nu

var han derimod en habil skakspiller, og da Egon var en halvstor dreng, yndede det ham, under disse besøg, at spille med Christian, for at lære og lure ham kunsten af.

Mens de sad der, på hver sin side af spillebordet, med brikkerne på plads og fordybet i spillet, kunne Ida og Christians søn, Gudmund og jeg, godt følge slagets gang et stykke tid, men for et par urolige, ungdommelige ikke-spillere blev passiviteten for kedelig i længden.

Måske var det følelsen af at være udenfor, der gjorde Gudmund så ufrøgt som, at han uden varsel erklærede. Nu skal jeg gøre jer begge to skakmat. I samme øjeblik skubbede han til spillebordet så konger, dronninger, bønder, tårne og hvad der var af springere, sprang og dansede cirkelende rundt på de firkantede felter, til hele redeligheden langt om længe faldt til ro i rod og syndig uorden.

Var det Gudmunds mening at more sig selv, mig og spillerne, må det siges, han fuldstændig fejlbedømte situationen. For stille og roligt tog Christian Andersen fat i kraven på kalorius, hvorefter synden omgående blev betalt, med et velrettet slag i synderens bagdel.

Så snart brikkerne var på plads igen, fortsatte Christian og Egon spillet som om intet var hændt, og bortset fra Gudmunds klage, brugte ingen mund eller nævnte forsyndelsen med ét eneste ord. Det var anderledes end hjemme, for mor skældte som regel godt og grundigt ud, både før og efter der vankede på torsken. For mig at se, der ikke kendte en brik til skakspillet, eller dets regler, blev min legekammerat og gode ven, Gudmund, mere skakmat af det ene slag, end han gjorde spillerne, ved modigt at ryste skakbordet, og jeg er næsten overbevist om, at han aldrig før eller siden har gjort sin far eller andre skakmat på en så ureglementeret måde.

Skomageren fra Sdr. Ydby har jeg aldrig kendt under andet navn end ”Æ bette skomager”, og søgte fremmede ham under det, vidste alle her på egnen, hvem det var, og hvor han boede. Mit kendskab til ”Æ bette skomager” stammer ikke fra hans profession, men i hans egenskab af søndagsskolelærer i Ydby Missionshus.

Så lille var han ”Æ bette skomager”, at hans cykel, en damemodel, var specielt tilpasset, så han kunne nå styr og pedaler. Det store ved ham, så vidt jeg kunne forstå det, var hans tro på Jesus, en tro der ligefrem strålede fra ham, når han smilende glad og overbevisende fortalte os

om Paradiset og det kommende Guds rige, der stod beredt for alle der var Gud tro og lydige. Og selv om han nok ikke var en stærk mand, tog han i al slags vejr cykelturen til missionshuset ”Tabor” for at fortælle de mange søndagsskolebørn om alt det skønne, der var i vente.

Modsat ”Æ bette skomager” var hans svend, Johannes Skriver, en mere robust type. Det kom ham til gavn, da han kom for skade at skære sig i låret med en af de krumme barberbladsskarpe skomagerknive, der efterlod en blødende flænge. Nu insisterede Johannes på at det skulle syes med det samme, og bad ”Æ bette skomager” om at gøre det. I vore ører lyder det måske tåbeligt, men uden telefon var det ikke så ligetil at få fat i en læge. Men selv om ingen af dem var glad ved situationen, blev nålen trådet og flængen syet forsvarligt sammen.

Historien kan lyde som løgn og opspind, men under en tur Johannes gjorde til København, besøgte han Egon, der som så mange andre betvivlede operationens rigtighed. Da emnet blev berørt, hev Johannes straks bukserne op eller ned og viste det nydeligste ar frem, efter de systing ”Æ bette skomager” for så mange år siden havde udført på værkstedet i Sdr. Ydby.

Åen, der løber under vejen i bunden af Ydby Stationsby, var skel og bestemmende for, hvem der skulle søge Flarup eller Sdr. Ydby Forskole. Børnene vest for kunne klare sig med den korte tur til Flarup, hvorimod os, der boede øst for skulle begynde skolegangen i Sdr. Ydby og derefter gå de sidste år i Tvolm gamle Skole.

Det var en lang vej at traske for seks - syvårige børn, sommer og vinter, ligegyldigt hvilket vejr der blæste på sky. Om sommeren kunne det endda gå, på bare tæer, eller måske så fint som i hvide lærredssko, men om vinteren gik det tungt i træskostøvler eller i et par jernringede, spidsnæsede træsko, der blev endnu vanskeligere at styre, når de var forsynet med halmviske, der skulle afbøde kulde og sjap. I løb var det noget af en kunst at undgå at ramme ankelknoene, og det gjorde forbistret ondt, da sårene sjældent var lægt, efter de sidste mange fuldtræffere. Men selv om den grusede landevej var både lang og smal, var den på grund af den mindre og mere beherskede trafik, ikke nær så farlig at færdes på som i dag.

Jeg tog det nærmest som en morsomhed, da én af de mange jeg har spurgt om forskellige

Skolebørn i Sdr. Ydby Forskole 1929.

Bagerste række fra venstre: 1. Lærerinde Catrine Christensen, 2. Martin, 3. Agnes, 4. Marius Christensen, 5. Esther Andersen, 6. Thorvald Nielsen, 7. Viktor Andersen, 8. Frode Schuster, 9. lærerinde Dagmar Jensen.

Forrest fra venstre: 1. Harry Gravesen, 2. Anne Pedersen, 3. Karen Jensen, 4. Inga Gammelgård, 5. Einar Madsen, 6. Jesper Nielsen, 7. Verner Nielsen.

forgangne ting, sagde til mig, at jeg ikke skulle regne med, at nogen kunne huske noget og gengive det korrekt, hvis det lå mere end ti år tilbage i tiden. Men efter de personlige og telefoniske samtaler, jeg har haft for at få rede på det ene og andet, af det meget jeg selv har glemt, er der noget, der tyder på, at det ikke bare var tom snak, eller en billig vittighed, og når vedkommende kort tid efter, ikke kunne vedgå udtalelsen, findes der vel næppe et bedre bevis på rigtigheden, uanset hvem det så end var, der havde glemt hvad.

Nu da min skoletid i Sdr. Ydby Forskoles ”bette klass” efterhånden ligger mere end seks gange ti år tilbage i tiden, skulle det, efter det udsagn være ganske umuligt at huske hvem der var dygtig eller mindre dygtig. Men der var tilfælde, hvor det var klart og tydeligt, hvem der var hvad, selv om det gennem årenes løb har forandret sig, så vi nu alle til hobe, på det nærmeste, er lige dorske. For det har vist sig, at ingen af dem jeg har spurgt, det være sig de kvikke eller mindre kvikke, var i stand til at huske, hvor mange år de havde gået (og spildt) hos frøken Christensen, i forskolen. En af de adspurgte havde nok tjek på åremålet, men til gengæld kunne ingen af os huske, om vi i det hele taget havde gået i skole samtidig, hvilket vi

dog efter nøje udregninger fandt ud af, at vi ikke havde. Ellers faldt svarene fra ét til tre år, så før andet er bevist, eventuelt med skoleloven i hånd, holder jeg mig til, at vi gik der i tre.

Om der så kunne dispenseres fra loven, så nogen gik der kortere eller længere, er nok muligt, men for mit eget vedkommende er jeg ganske overbevist om, at hele linen blev løbet ud.

Den første skoledag mødte alle frem i stiveste stads. De fleste blev fulgt af deres mor, eller en ældre søster, men mor kunne ikke sådan uden videre lukke centralen, så jeg slog følge med Anna Sloth, der også havde sin bror Erling med.

Af dagens indtryk husker jeg bedst, da én af de håbefulde elever satte i med en hjerteskræende gråd i dyb fortvivlelse over savnet af sin mor. Gråden var vedholdende og lod sig ikke uden videre standse, men fortsatte under hele optagelsesceremonien, i op og nedstigende tonearter, trods de ihærdigste forsøg på trøst fra alle tilstedeværende af kvindekøn. Først da der viste sig tegn på almindeligt opbrud, faldt der så nogenlunde ro over det lille gemyt. Men rigtig tryk ved situationen blev han ikke, før vi nærmede os hjemmet og kom ind under mere kendte himmelstrøg.

Måske fordi bøgernes verden og glæder var

mig ukendt, gled det aldeles forbi, at der med skolegangen begyndte en ny epoke i mit liv med chancer og muligheder for at få indkodet og opmagasineret al verdens viden og visdom. En kunnen, der livet igennem skulle sætte mig i stand til at høste de bedste og dejligste frugter af kundskabens frodige træ.

Selv om al begyndelse er svær, lærte vi ret hurtigt, eller vidste måske allerede at a siger a og be siger b, og for hvem der kunne makke bogstaverne rigtigt sammen, blev det, i dette tilfælde overraskende til abe.

De gamle elever, der havde studeret sprog i et eller to år, morede sig selvfølgelig over de enfoldige, der sad og grublede over den slags a siger a og be - bagateller, en viden der var så let og indlysende for dem.

For første års eleverne lå det helt anderledes, for intet var hverken let, ligetil eller indlysende. Nej for os rummede A.B.C-en svært tilgængelige kundskaber, som vi nu dag efter dag og år efter år, møjsommeligt skulle forsøge at tilegne os ved lærerindens hjælp, gerne bistået af interesse og lidt flid fra os selv.

Frøken Christensens lovbundne pligter gik sikkert ikke længere end til det rent boglige. Dog befattede hun sig også med mere praktiske og forståelige ting som at få vort gennemblødte tøj hængt til tørre, de dage vi havde taget den lange vej i sne- eller øsende regnvejr.

Jeg husker ikke at have set eller følt, frøken Christensen gjorde brug af korporlige afstraffelsesmetoder, men til tider hang der et par trusler over de hjemmeklippede hoveder, og det var slemt nok for børn i den aldersklasse. Det værste var nok truslen om at få et ekstra år hos hende i forskolen, hvis ikke ditten eller datten blev bedre, for vi vidste godt, at den tort var overgået én og anden.

Humøret og selvtilliden var derimod høj hos den dreng der nød æren af at blive valgt til dagens brændselsbærer. Det kan være vanskeligt at forstå æren, der lå i det slæb, der egentligt ville have været en god psykisk afstraffelsesmetode. Det var måske også en tanke, der havde strejft frøken Christensen, men når det nu engang var blevet et ærefuldt hverv, ville det være vanskeligt at nedgøre. Det skete heller ikke i min skoletid, for i de år bar tørvebærerne stadigvæk tørvenerne med ære.

Det ærefulde ved tørvenslæbet bestod i, at den, der fik hvervet, beviste, han kunne følge klassen

i det boglige og tilmed havde både tid og kræfter til at sørge for forsyningerne til kakkelovnen. Og hvem ville ikke gerne slæbe brændsel for at være i kridthuset hos lærerinden.

Mange i klassen ville have siddet med endda meget kolde fødder, hvis ovnen kun var blevet fodret, når jeg var den betroede og ærefulde tørvebærer. Egentlig vil jeg helst tro, at jeg fuldstændig har misforstået, hvad tørvebærerjobbet indebar.

Det besøg frøken Christensen aflagde mor en dejlig sommeraften, kunne jeg godt have været foruden, for med det var jeg fuldstændig på det rene med, at nu var tiden udløbet for min forløjede verden. Selv om mit syndefald ikke var den egentlige årsag til frøkenens komme, sad jeg alligevel som på gloende pinde, mens passieren mellem mor og hende skred frem. De bange anelser slog til, for som samtalen forløb om ligegyldige ting som indre og ydre mission og verdensforholdene i almindelighed, bevægede den sig cirkelende ind på skoleforholdene, og her undrede det frøken Christensen at jeg aldrig kunne mine salmevers. Da ordene faldt, så mor først på mig, og sagde, henvendt til frøken Christensen. ”Jamen han siger, han har ingen for”. Nu blev der så underlig stille før mors blik igen ramte mig, idet hun spurgte. ”Jamen Charles, du har da vel ikke løjet for mig?”. Efter det spørgsmål ønskede jeg mig et hvilket som helst andet sted hen, for i den tilspidsede situation, så jeg ingen anden mulighed end at gå til bekendelse, og den dag bestemte jeg, at fra nu af, og livet igennem, ville jeg aldrig lyve mere - undtagen i nødstilfælde.

Selv for en løgner ville det have været en underlig følelse at begynde en skoledag uden sang og morgenbøn, for uden det ville selv den løgnagtige have på fornemmelsen, at dagen var begyndt forkert. Det var et fast ritual, der hørte tyvernes og tredvernes skole til, at vi sammen mumlede Fadervor, hvorefter vi med rene og falske stemmer alle som én sang med på de dejlige morgensange til akkompagnement af en skrigende violin eller et sukkende orgel. Og for at komme i stemningen fortsatte vi med bibelens spændende beretninger, ud fra Tangs mindre Bibelhistorie.

Måske var sindet og sangen endnu gladere, når dagens pensum var slut, og vi af vore friske lungers fulde kraft sang den slagerlignende aftensang ”Nu vi skilles for i dag, kære Gud med

velbehag”. Med den var der sat punktum for skoledagen. Nu gjaldt det om at få tavlen, penalkassen, den røde madkasse og en del andre småpakkeliker samlet sammen i en fart, få det hele puttet velforvaret ned i den blå rygsæk, der så skulle snøres forsvarligt før turen gik hjemad i huj og hast.

Det er meget muligt, vi blev indoktrineret i religionstimerne, og var vi ikke blevet indoktrineret i religion, var vi vel blevet det i noget andet, og sådan set ville det være hip som hap. Ingen kan bevise, at vi, verden og alle dens børn, er blevet en døjt bedre, siden bøn, morgensang og religionsundervisning på det nærmeste er forsvundet fra skolerne. Og her, hvor jeg kun kan svare for mig selv, kan jeg sige, at de skader livet har forvoldt mig, ingenlunde skyldes den kristendomsundervisning jeg fik for fem og tres år siden af den venlige frøken Christensen i Sdr. Ydby Forskole.

”Verden er så stor, så stor, Lasse, Lasse lille, meget større end du tror, Lasse, Lasse lille”. Det var en af forskolens favoritter, og dengang var verden virkelig stor, men det er som om den er skrumpet ind, siden vi fik de lynhurtige transportfartøjer, der gjorde det muligt at fare omkring i luften eller farte land og rige rundt på egne hjul i 0.9 mm. tynde blikkasser. Med vinger og hjul forsvandt det stationære i tilværelsen, de kendte rejste ud og ukendte kom til, så nu hilste alle og enhver ikke på hinanden mere med et vanligt go’ daw do. Hvem, der rejste ud, fik både venner og bekendte i det fremmede, men kun få kendte en lille flække som Ydby, og det smalle frugtbare strimmel Thyland mellem Limfjord og Vesterhav.

Derfor var det en opmuntring at træffe på venner hjemmefra, når det var nogen, man virkelig kendte. En af dem, jeg tilfældigt traf på, var banearbejder, Jesper Christensens søn, Evald Christensen, som jeg kendte tilbage fra tiden i Sdr. Ydby Forskole. Vi aftalte at arrangere en lille aftensammenkomst, hvor også Egon (min bror) og Ella Kronborg (min kone) var med. Jeg havde ikke glemt, at Evald var et meget humoristisk gemyt, noget han for øvrigt havde til fælles med mange andre af sin familie. Men jeg vidste ikke, det havde udviklet sig til, at han på fantastisk vis kunne parodiere kendte mennesker. I hans tilfælde var det i første række missionshusets og K.F.U.M.s indledere og talere, han havde på repertoire.

Under aftenens sammenkomst var højdepunktet også Evalds parodier af dem, vi kendte så godt fra søndagsskolen, missionshuset og møderne hjemme i de lavloftede stuer. Intet blev udført, hørt eller set i ond mening, det være sig langt fra, selv om vi grinede, så tårerne trillede ned ad kinderne. For der er jo situationer og personer, der er som skræddersyede til en god parodi, og dem havde Evald mødt et par stykker af.

Når Sdr. Ydby førhen blev benævnt som gammel Ydby, kan man fristes til at tro, den er ældre end Tvolm, selv om Tvolm ser ældre ud, rent bygningsmæssigt betragtet. Når det gælder konkurrencen om alder, er stationsbyen ude af billedet, da det meste af byggeriet her blev opført omkring og efter 1882. Det år jernbanen blev anlagt og ikke tog retning mod Vestervig, som det var forventet.

Derimod har der været et andet og ældre Ydby nede ved rækkermarkerne og østerheden, hvor de gamle stråtekte, hvidkalkede huse lå på hver sin side af det, der i dag hedder Kammersgårdsvej. De sidste puttede sig lige ind under bakken, der nu er tilplantet og er en del af Dover plantage.

Her boede mine bedsteforældre (på mors side) Nielsine og Jens Nikolaj Johansen, der i daglig tale aldrig blev kaldt andet end Sine og Laj Kås. På deres gravsten står der desværre Signe, og ikke Sine og Laj Kås. Det overflødige ”g” er en fejl fra stenhuggerens hånd. Indtil flere gange lovede han mor at få det rettet, men det blev ved snakken, og da beløbet for arbejdet forlængst var betalt, var der sådan set ingenting der hastede, og siden har døden så befriet ham for den bekost.

Kammersgårdsvej ud for bedstemors hus

Karoline Kirstine Lauritsen (født 17. maj 1840) foran sit hus
Huset var beliggende ved Kammersgårdsvej, nu Brendgårdsvej, ved Dover Plantage, nedrevet ca. 1979

Selv om et enkelt lille "g" er så lidt, og måske slet ikke værd at nævne, har det alligevel ærgret både mor og moster Magda igennem årene, og jeg forstår dem såmænd godt, for Sine er da et meget kønnere navn end Signe.

Vejen der går forbi Hans Bakgårds hus "Røverreden" fortsatte for ikke så mange år siden fra Robert Madsens ejendom hen forbi bronzealderhøjen "Storhøj" og ned til Kammersgårdsvej som en bred gangsti eller markvej. Den genvej har givetvis været brugt meget af østerhedens beboere, og ikke mindst har børnene benyttet den som skolevej til Tvolm.

Der er ikke mange af stedets folk og huse, jeg kan huske, men det er ikke få, jeg har hørt om. Her hvor jeg vil forsøge mig med navne, er det nærliggende at begynde med Laust Skrivers, idet hans hus er det eneste, der står tilbage. Men måske kan jeg regne Hans Bakgårds og Rosa Skrivers huse med, idet de er fra samme tidsperiode. Da også Laust Skrivers forældre boede der, kaldte man deres huse henholdsvis for "Æ gammel Skryvvers hus" og "Æ ong Skryvvers hus". "Æ gammel Skryvvers hus" fjernede sig selv ved at brænde ned til grunden omkring 1885.

Der var Jens Munk og Niels Munk "Æ Munk", men om de hver især havde hus, ved jeg ikke. Så var der smedsvend Ingvard Lauridsens bedsteforældre, Stinne og Niels Mogensen.

Deres hus blev altid kaldt "Stinne Mogensens hus", det kom sikkert af, at Stinne Mogensen sad som enke i mange år. Der var Andreas Hansen, der var svensk gift, så hans kone kaldtes i daglig tale som en selvfølgelighed "Æ Svensker". Der var vejmand Jens Jensen, hvis kone lå til sengs i mange år for til sidst at komme af dage i sengebåndet. I relation til "Æ blinn urmager" i Sdr. Ydby, tør jeg næsten ikke nævne, at "Jens vejmand" eller rettere, vejmand Jens Jensen, også skulle have været blind. Når "Æ Tralli" (der vel skal oversættes til sinke) blev omtalt af sine samtidige, vakte hun og hendes vej græsædende ko altid mere end almindelig moro, og hun gik aldrig ram forbi, når mor og kromand Anton Kongensgård opfriskede barndoms minder. Om hun var ung, gammel, gift eller ugift, og hvor hun boede, fik jeg aldrig klarhed over, men østerheden - rakkemarkern og Tryngby var navne, der blev nævnt i forbindelse med de "gamles" snak om gamle dage. Da jeg var barn, var gamle dage noget spændende og fjernt, men som tiden er gået, har jeg opdaget, at der slet ikke er så langt mellem nye og gamle dage.

Det var fattige mennesker der boede i de små rønner, så fattige at det til tider var knebent med det daglige brød. Min bedstefar, Jens Nikolaj Johansen, (Laj Kås), der var tagtækker, døde i 1889 kun 36 år gammel. Tilbage sad bedstemor (Sine Kås) med en børneflokk på ti, som hun

forsøgte at forsørge ved at væve for fremmede. Det blev et liv på nådens brød, for ikke at sige det i nogen grad måtte tiggese, hos dem der havde skøderne på jorden, den jord den gode Gud havde skabt og skænket til liv for sine børn. Hvis bedstemor havde giftet sig med den mand, hun af sine plejeforældre var tiltænkt, havde hendes liv formet sig ganske anderledes, om det så var lykken, skal jeg lade være usagt, men så havde det hele ikke raget mig.

Et af østerhedens huse blev vittigt kaldt Port Arthur efter den omstridte strategisk vigtige flådehavn i Manchuriet. Det kan lyde, som der ind imellem har været øretæver i luften, men det var nok mere det modige forsvar, der henvistes til, for efter sigende skulle "Svenskeren", der besad fortet, altid være parat til at vogte sig og sine. Når de store knægte, der gik til konfirmationsforberedelse, var rapkæftede, truede hun med, at henvende sig til pastor Lundby og med hans hjælp sørge for, "at de inte ble konfirmerede". Men der var andre og andet, hun kunne klare uden den gode pastor Lundbys indgriben, som da hun på egen hånd afviste en tilbæder, ved at løfte så højt op i skørtene, at begyndelsen af endestykket kom til syne, og mens det bare fik et klask af hånden, erklærede hun på sine rullende svenske er'er "Så meget elsker jeg dig min ven" og det kan jo ikke siges at være alverden. Alligevel er det at håbe for "Svenskeren" at mandspersonen ikke kom i anfægtelse ved det bare syn og derved fuldstændig misforstod det klare signal.

Her først i halvfemserne, hvor vi på det nærmeste har gjort os verden underdanig, som det blev os pålagt, var det vel meningen, vi skulle se det hele globalt, og gør vi det, var det nærmest et luksusliv, der blev levet i østerheden og rakkermarkerne omkring 1900-tallet. Og nu hvor vi er nået så langt og har drevet det så vidt, var det skönt at vide, hvad meningen i grunden er med det hele, men det kommer måske som en overraskelse.

På vor vej til og fra skolen i Sdr. Ydby kunne vi hver dag året rundt følge naturens gang. På Nygårds marker, der grænsede op til skolens legeplads, græssede kreaturerne ind imellem, de lå dovne i en klynge og tyggede drøv. Om efteråret gik hestespand ager op og ager ned og vendte plovfure efter plovfure. Om foråret så det mere let ud, når det samme spand heste igen gik ager op og ager ned trækkende på en bred harve,

tromle eller en slæber, der altid fulgtes af en lille støvsky af den tørre såtjenlige muld.

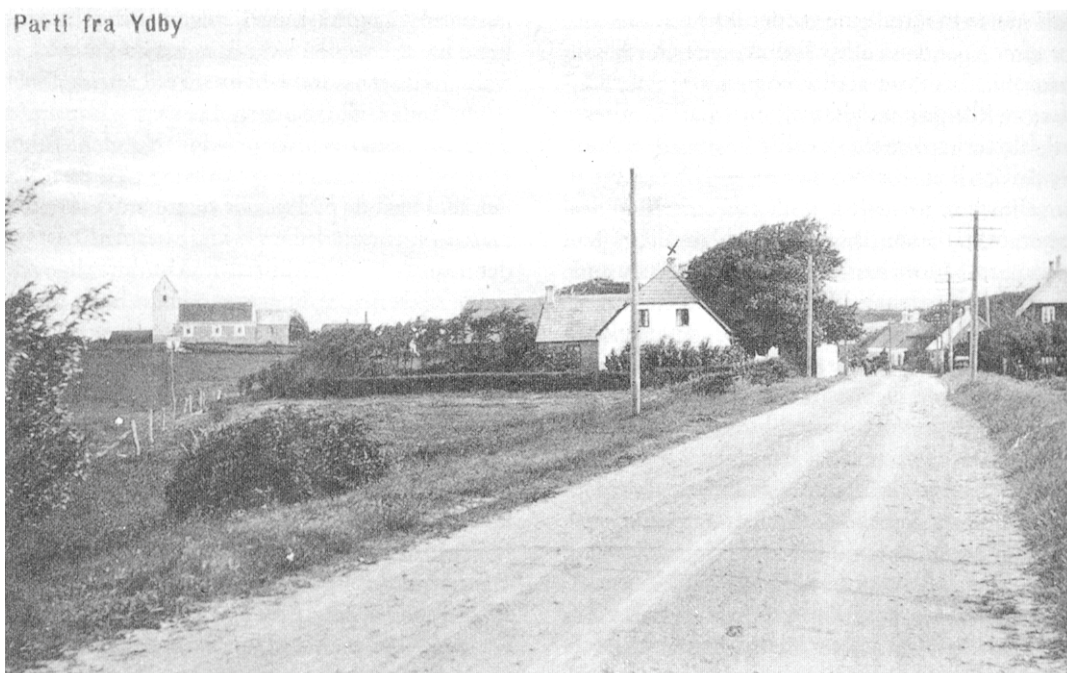
Som vind og vejr nu artede sig i sommerens løb, kunne vi omkring første august høre og se den moderne klaprende selvbinder meje skår efter skår af det gyldne guld på Nygårds marker. Et stykke arbejde der fik de trofaste heste til at dampe af sved i den hede sommersonne.

Men endnu var der sindige, ufortravelde mennesker, der stadigvæk brugte den gode gamle driftsikre metode med leen. Sådan kunne vi på markerne ved den ene side af vejen se og høre det larmende høstmaskineri, mens vi fra høstfolkene på den anden side bare anede det monotone hviss-hviss-hviss-hvis, når Laurids Bach svang leen i lange seje drag. Leen var påmonteret en såkaldt spjar, der sørgede for, at stråene fulgte med ud i hvert træk og lagde sig i en pæn lige række. I hælene på Laurids fulgte broderen med en krøj (grovtandet trærive), hvormed han rev det høstede korn sammen i små bundter lige passende til de neg, som søsteren krumbøjjet gik og bandt op et godt stykke efter brødrene.

De tre søskende levede deres liv, som deres forældre havde levet før dem, med den undtagelse at de langt om længe fik installeret elektrisk lys. Aldrig gjorde de brug af tidens moderne maskineri og påhit, hverken i mark, lade, stald, køkken eller stuer. Og før det var for sent, blev det hele gennemfotograferet af Nationalmuseet.

Selv om der i tyverne endnu ikke var mange levende hegn i Thy, blev der dog hist og her gjort forsøg, sådan var der et kort stykke mellem Nygård og Tvolm en beplantning af graner. Det blev aldrig et smukt hegn, men det løjede sikkert på de stride vinde, der kom fejende ind imod Simmensgårds marker. Naturen var ene om hegnets røgt og pleje, og vestenvinden var en sikker garant for, at granerne ikke voksede ind i himlen.

At Tvolm ligger på en kuplet højderyg er tydeligt at se ude fra Draget, og her hvor terrænet stiger ved Lerbakgård, vil jeg formode, det egentlige Tvolm begynder, selv om Tvolm, Flarup og Ydbys beliggenheder er vanskelige at lokalisere. Eksempelvis har Tvolms to gamle landevejskroer, aldrig heddet andet end Ydby Kro. Kirken hedder Ydby Kirke, selv om den ligger i Tvolm, og Ydby jernbanestation ligger i Flarup. Geografisk må Tryngby ligge øst for

Parti fra Ydby

Ydby gl. Kro ca. 1900

Brændgård, men det er ikke at finde på de gamle kort, jeg har haft fat i.

Når man kommer sydfra, ligger den yngste af de to gamle kroer, som den første bygning efter Lerbakgård. Kroen er let genkendelig med de to store træer foran det lange kønne stuehus. I min hukommelsestid, mens Marie og Niels Rokkjær ejede stedet, blev det alene drevet som landbrug. På et tidspunkt vistnok i fyrreerne, forsøgte fru Rokkjær at genåbne kroen, men det blev ikke den store succes. Kropræget forsvandt i nogen grad, da kørestalden, der lå helt ud mod vejen, blev fjernet af trafikale grunde.

Den ældste af de gamle kroer i Tvolm har Kirkegårdens stuehus som nærmeste nabo, og da de begge er tækket med strå, ligger de så smukt og klæder hinanden. Mens kroen endnu havde portalen ved den sydvendte gavl, var det tydeligt, at den lange længe tidligere havde haft et andet formål end privat beboelse.

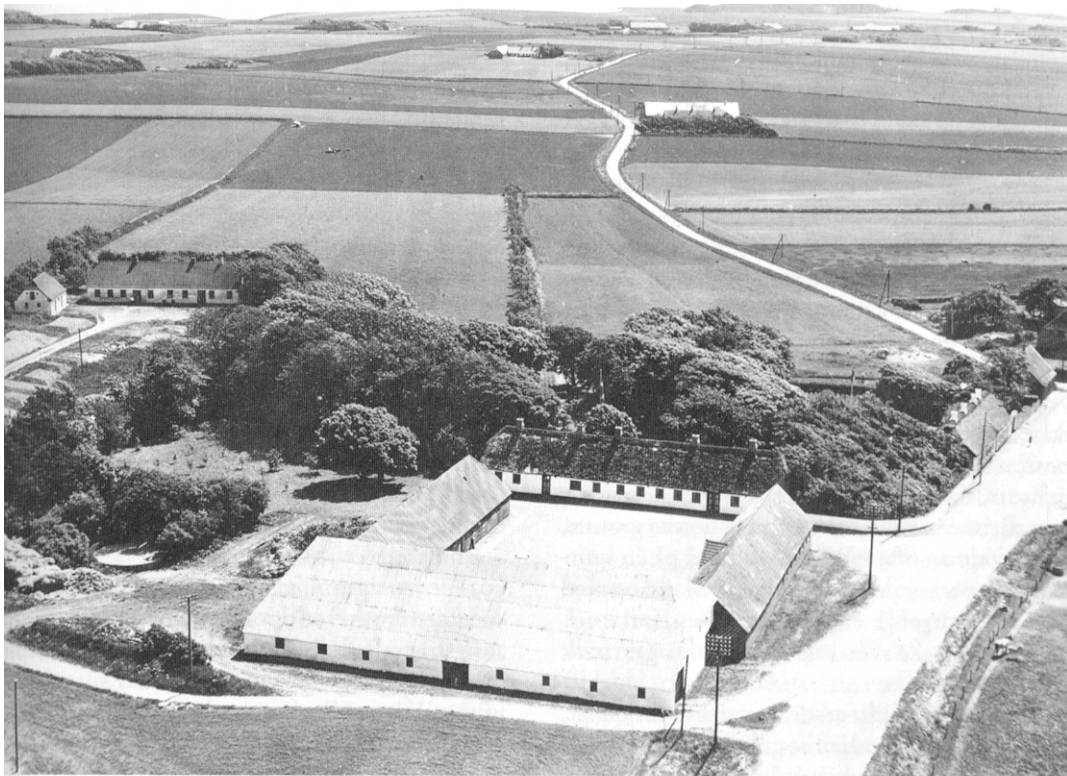
Efter sigende lå kroens kørestald på modsatte side af vejen. Umiddelbart lyder det upraktisk, men med datidens trafik generede det sikkert ikke. Efter alt at dømme må det have været i den kørestald, Heinrich Schultz og hans kone Johanne staldede deres hest op for natten, før han gik over i kroen og købte den lille rønne, der blev grundlaget for Cirkus Miehes hundredårige historie i Ydby. Desuden var kroens have ramme om det drama, der udfoldede sig 1816, da kromand, Christian Madsen, på en natlig

harejagt ved et vådeskud skød en ung mand. For øvrigt er sagens akter beskrevet af Ester Fuglsang i Sydthy Årbog 1987.

Ifølge førsteudgaven af Ydby Avis, der udkom i 1913, var der ikke mindre end tre kroer i Boddum - Ydby Kommune. Deres annoncer citerer jeg ordret: "Ydby gl. Kro bringes i Erindring. B Skibsted". "Doverodde Kro og Kystpavillonon, anbefaler det ærede Publikum god Betjening. Større Selskaber bedes venligst telefonere forud. Knud Poulsen". "Ydby St. Kros Restauration anbefales under Bazaren med gode Spise- og Drikkevarer. Ærbødigst J. Jacobsen. Lette Køretøjer står til Udleje".

Tilmed bragte avisen følgende omtale af det nyopførte afholdshjem: "Vest for Trapgården er det nye Afholdshjem. Det er et smukt og ejendommeligt Hus at skue, og er i alle Måder, som et Afholdshjem bør og skal være. Her vil Thylands første Afholdsforening kunne samles og synge glade Sange til den grønne Fanes Pris". (At der så udenfor blev sunget sange til den grønne Tuborgs pris, kan og skal på ingen måde bebrejdes afholdsbevægelsen). Dengang var byen og egnen befolket med piger og karle, bønder og handlende, håndværkere og selvlærte fidusmagere, lige nøjagtig hvad der skulle til for at livet i byen kunne fungere og køre videre.

Så sent som i tresserne var der ikke mindre end tre selvstændige malere i Tvolm og én i Ydby stationsby. Men mon ikke Holger Larsens

I forgrunden »Kirkegården«. Huset efter er Ydby gl. Kro. Længst tilbage skimtes gavlen af Bjerregårds nedrevne landbrugsejendom. Bygningen og udbuset til venstre er Tvoalm gl. skole

forretning var den ældste, idet den blev startet af hans far, Christian Larsen, så tidlig som i 1875. Holger Måler, som han kaldtes i daglig tale, kunne og ville gerne fortælle om svundne tider og dets mennesker. Sådan har han fortalt mig om bedstemor og hendes hus i østerheden. På hans specielle humoristiske måde gennemgik han folk, fæ og huse i alle enkeltheder. Da han nåede til bedstemors yderdør, åbnede han ind til køleskabet og betroede mig, at Sine Kås ikke havde døre i huset, der var stort større. Efter den beretning var jeg fuldstændig på det rene med, at intet var blevet overdimensioneret eller overdrevet. Selv om Holger gerne ville, og virkelig kunne fortælle om mangt og meget fra gamle dage, kendte jeg ikke min besøgstid, mens han endnu levede. Jeg havde for travlt med at tjene mammon til hus og hjem, skatter og afgifter, renter og afdrag, moms, tvungen opsparing og så videre og så videre. Fremskridts- og vækstkarrusellen, den der altid råbes om, forsøgte jeg efter evne at hænge på, så godt jeg formåede, selv om jeg til tider kunne se det idiotiske i det hæsblæsende blændværk, og inderst inde godt vidste, at hænders værk ikke havde en jordisk chance for at hamle op med det.

Verden og vi var vel på ingen måde blevet fattigere, selv om jeg havde lavet nogen tusinde

skøjtenøgler mindre. Endda opstod den forkvalede tanke at bore et hul i nøglerne, så de kunne bæres i en snor om hals eller håndled, men op gennem alle implicerede led var der enighed om at afstå fra den tåbelighed, da det ville gå ud over salget. Men sådan er der så meget, som så mange ser forskelligt på, og faktisk er ét liv for kort til at lære at leve, for som det synges. ”Hvis ikke du under dig rist eller ro, kan ingen ting blomstre og intet gro”.

På jordstykket, der ender i en spids, hvor Bakgårdvej går fra hovedvejen, lå der for snart mange år siden et husmandssted, der i min barndom var ejet af en mand ved navn Bjerregård. Bygningerne husker jeg tydeligt, hvorimod jeg kun svagt kan erindre manden. Det er blevet fortalt at Bjerregård i sine yngre dage, drev det lille landbrug og en købmandsforretning under samme tag. I dagens Danmark lyder det underligt, så vi må glemme alt om levnedsmiddelkontrol, indkøbsvogne, kølediske og farvestrålende neonreklamer.

Efter datterens ægteskab med murer Mads Madsen, boede de nygifte hos den aldrende Bjerregård og overtog naturligt driften af det lille landbrug. På det tidspunkt var der ikke købmandsforretning i ejendommen og selv om brugt ikke kunne føde en familie, skulle de små

Bakkegårdsvej, huset nedrevet ca. 1910

agre alligevel både tilsås og høstes, men det fik Mads og Ester aldrig alverden ud af.

Senere fik Mads stillingen som fast aftenpostbud og blev samtidig afløser for dagpostene. Nu var han så både landmand, murer og postbud, men hvad enten han kom med den ene eller anden kasket, var han altid venlig og vellidt. Derfor var det ikke få steder på postruten Mads blev budt på kaffe og en cerut, og det var en kost han yndede, og sådan godt bænket forhastede han sig ikke, og det er forståeligt, for dengang kørte postbude ikke rundt i opvarmede biler, men måtte i alskens vejr afsted på cyklen eller til fods, selv når sneen lå højt. Vintrene var ikke grønne, men hvide og ofte bidende kolde, så på en knirkende dag er jeg ikke i tvivl om, at Mads, og med ham det kongelige danske postvæsen, ind imellem lod sig sinke af en kop varm kaffe og en frisk cerut.

Før bilerne dominerede, var det almindeligt, at børnene brugte vejen som legeplads, især om aftenen, hvor motorkørende trafik var sjælden. Under en sådan leg, en lun sommeraften, ville skæbnen, at en datter af Ester og Mads Madsen, ved navn Ebba, blev påkørt af en cyklist. I første omgang så det ikke ud til, at hverken pigen eller cyklisten havde lidt nævneværdig overlast bortset fra lidt overfladiske skrammer, så da tøjet var børstet af, fortsatte pigen legen og cyklisten sin videre færd. Ud på natten blev Ebba imidlertid syg og døde af indre blødninger. En

sådan tragisk ulykke gjorde et dybt indtryk på både børn og voksne.

Den gamle Bjerregård og de ældgamle bygninger havde hver især kendt meget bedre dage. Husværket var elendigt, og det samme gjaldt efterhånden også Bjerregård. Aldrig kom han uden for en dør, og selv om fingrene var krumbøjede af gigt, sad han altid ved bordenden med et strikkesøj. Kom der så fremmede, kylede han det ind under bordet, for ingen skulle se, han sad og nørklede med den slags.

Modsat Mads kendte jeg Ester meget lidt, men jeg ved, hun var plejebarn og ikke havde Bjerregårds vrantne sind. Efter sigende skulle han engang være blevet så sur på Mads, at han henvendt til Ester skulle have sagt: ”Spark ham, spark ham det lede dyr”. Nu da Bjerregård ikke længere var hel åndsfrisk, tog ingen notits af den snak, for fra senile må man vente sig lidt af hvert. I den forbindelse rinder en garanteret sandfærdig beretning mig i hu. På et af Thys plejehjem gik en legemlig frisk mand, gang op og gang ned, mens han uafbrudt sagde: ”Jejsus, Jejsus, Jejsus”. Ingen tog skade af det, men i længden var det alligevel irriterende at høre på for både beboere og personale. En snu plejerske fandt så på at en beskæftigelse af en eller anden art ville få ham på andre tanker. Til alles tilfredshed blev han så installeret ved en garnvinde af den slags, der skal drejes med håndsving. Længe gik det godt og lydløst, ingen

hørte et muk om ”Jejsus”, mens arbejdet endnu var nyt og spændende. Men efterhånden som han blev fortrolig med teknikken, begyndte han igen med ”Jejsus, Jejsus, Jejsus”. Nu med den forskel at det var garnvindens omdrejningshastighed der bestemte ”Jejsus-rytmen”. Og selv om ingen må diskrimineres kostede det alligevel den gode mand jobbet.

Da Mads og Ester flyttede ud af den gamle vaklende rønne og om på Brændgårdsvej, flyttede ”Jacob Spillemand” ind. Jacobs rette efternavn var Larsen, men folkeviddet gav ham det klingende navn efter den violin, han fravristede så mange mazurkaer og polkaer, da han i sine unge dage spillede rundt omkring til baller og høstgilder. Før Larsen forlod stedet, var det nærmest en ruin, og snart efter blev hele herligheden jævnet med jorden.

Det var ikke af modemæssige grunde, der kunne eksistere to skræddermestre i Tvolm, for tøj var som alt andet noget de allerfleste sled op, og hvor der var børn i huset, blev fars habit og mors blomstrede kjole i mange tilfælde syet om til glæde og gavn for de små. Dermed var processen ikke forbi, for når det så var slidt op for anden gang, kunne det sprættes op igen og bruges til de næsten uundværlige tøjsko, de fleste gik og slubrede rundt i inden døre året igennem. Et sådant par hjemmesyede slæbere klarede sjældent mere end én sæson, hvorefter de triste og udtrådte havnede under gruekedlen ved forårets storvask. Så sparsommelige, var alle såkaldte almindelige mennesker før køb og smid væk tidsalderen.

Mit kendskab til skræddermestrene i Tvolm er ikke overvældende, så her må jeg ty til Ydby Avis årgang 1913 og jeg citerer ordret: ”O.S. Sørensens Skrædder og Manufakturforretning, Ydbylund, bringes i Publikums Erindring. Altid stort Oplag af de mest moderne Tøjmønstre. Moderne Snit og god Pasning garanteres”. Den gamle, lange hvide bygning, der ligger som nærmeste nabo til den yngste af Tvolms gamle kroer, var residens for Sørensens forretning.

I samme Avis findes også følgende annonce: ”Tømrer, Snedker, Karetmager. Arbejde udføres. Rimelige Priser. Otto Madsen, Tvolm”. Ottos hus med værksted lå lige nord for Sørensens forretning. Det var ikke stort eller ældgammelt, men måtte i tresserne alligevel vige pladsen til fordel for et bedre udsyn i svinget. I dag kan det godt undre, at et hus i den størrelse kunne give

plads til både tømrerværksted og en familie.

Med et smil og et kuk-kuk hilste den til syneladende altid glade og tilfredse jernbanearbejder, Hans Madsen, sine bekendte og bysbørn, når og hvor han traf dem. Til vennerne han ikke så hver dag, blev hans hilsen gerne forlænget til et kuk-kuk - kuk-kuk, og på samme måde kukkede vi selvfølgelig hilsende igen.

Uden tanke om det nu var et godt eller mindre godt sted for et automobilværksted og en tankstation, byggede ”Kuk-Hans” huset, der ligger på hjørnet af hovedvejen og Siragervej. Det blev Reinholdt Stauersbøl, der tog chancen og byggede et mindre værksted til, der senere er blevet udvidet af den mangeårige indehaver, Kristian Kjeldsen. Holder udsagnene stik, ligger huset og værkstedet, hvor den ældste af Tvolms gamle kroer havde kørestald, og det passer udmærket med at det lille engagtige jordstykke, der ligger lige vest for, har været brugt som gøgl- og markedsplads.

Siden Reinholdt Stauersbøl byggede værksted ved huset, og til Christian Kjeldsen overtog det, har der været skiftende ejere. Blandt andet har det været i hænde af, Vilhelm Vogelbein, en mand ved navn Østergård, og Christian Plougmann Poulsen.

Christian var ungkarl og søn af vor mangeårige sognefoged og gårdejer P. P. Poulsen, Sejerskilde. Helt fra de unge år var Kristian plaget ulideligt af gigtsmerter, der især gik ud over knæ og hænder, en lidelse mekanikerarbejdet på kolde cementgulve ikke gavnede. Derimod vil jeg formode, at arbejdet ikke havde indvirkning på hans noget særegne tarmfunktion, der til tider virkede som en bilmotor, der går på tre cylindre. Så uden på nogen måde at overdrive, var han det, jeg ville kalde for en storprutter: Os der kendte ham, forbavsede det ikke, at han aldrig hilste med et kuk-kuk eller godav do, men istedet bød vennerne velkommen med et mut grynt og en prut eller to, når lufttrykket var pænt og stabilt.

Mens Plougmann havde værkstedet, var bilen i de fleste tilfælde mændenes legetøj, derfor havde kvinder uhyre sjældent noget at gøre inden for autoværkstedets døre. Men en skønne dag dukkede der alligevel en dame op, forsigtig stille og uhørt. Nu traf det sig så uheldigt, at Christian lå inde under en vogn, hvor han rumsterede med ét af hjulene. Uden anelse om den skønnes

tilstedeværelse, lod han som altid naturen gå sin gode gang og luftede en af sine overdimensionerede prutter ud i det fri. Til alt held var fruene ikke af den støbning, der lod sig slå ud af småting eller led af fy-endda fornemmelser, så mens knaldet rungede af, udbrød hun ganske upåvirket. ”Der blev da vist et ordentligt hul”, hvortil Kristian slagfærdigt bemærkede. ”Nej, det blev s’gu ikke en skid større, end det var i forvejen”.

Måske har prutter, der kommer og går, ikke den store historiske interesse, men til tider virker de da meget morsomme, når de som her falder på et meget uheldigt tidspunkt.

Kirkegården er ikke at finde i telefonbogen før 1924, hvor I. M. Grønkjær står opført som ejer, under nummer 23. I 1926 udgaven står Grønkjær stadig som ejer af gården, men i 1935 udgaven figurerer hverken han eller en anden ejer af Kirkegården i bogen. Det kan skyldes enten ejerskifte eller landbrugskrisen i tredverne, hvor selv de største gårde afbestilte deres telefonabonnement. I den tid jeg husker, har gården været ejet af Marie og Jens Krabbe, og efter dem af deres datter og svigersøn, Kristine (Stinne) og Harald Bach Nielsen.

Oprindeligt var Kirkegården firelænget indtil længen ud mod hovedlandevejen, blev fjernet. Den var medtaget af tidens tand, og det den tidligere rummede, såsom vognport, karlekammer, hestestald og så videre, stod ubrugte og tomme hen, siden den animalske produktion var ophørt til fordel for korn- og frøavl.

Som på de allerfleste større gårde var der også en mølle på Kirkegården. Det var en såkaldt klapsejler, der i god vind var en stærk og solid trækraft for tærskværk, hakkelsesmaskine, roerasper, kageknuser, kornkværn og hvad der ellers var af maskineri. Det er mere end muligt, at den og de mange andre møller både peb, støjede og glimtede i solen, når vingerne snurrede for vinden. Men det tog ingen notits af, og heller ikke blev det skænket en tanke, at den billige vindkraft tilmed ikke forurenede omgivelserne.

Efter anden verdenskrig, hvor alt var godt og verden flød i olie, blev gårdenes møller pillet ned én efter én. Samme vej gik det for Kirkegårdens gamle udtjente klapsejler, der i mange år havde knejset højt og stolt over det store ladetag.

I tresserne, mens Marie og Jens Krabbe endnu

havde gården, blev den drevet som et almindeligt alsidigt landbrug, med heste, køer, fedekvæg, grise, gæs, ænder og høns. Det var en produktionsform, der krævede både karle og piger, og så længe den driftsform blev holdt i hævd, var der altid liv på egnens gårde og husmandsbrug.

I Jens Krabbes egenskab af gårdejer, kreatur- og hestehandler, benyttede han telefonen uhyre meget og fik samtidig mange opkald både tidligt og silde. Men trods ringeriet på alle tider af døgnet omtalte mor ham altid som en af hendes allerflinkeste abonnenter.

Efter Krabbes køb af en større gård i Vendsyssel, overtog Kirstine og Harald Bach Nielsen Kirkegården, hvorefter de i halvfjerdserne etapevis nedtrappede den animalske produktion. Over alt hvor denne omlægning fandt sted, gav det landskabet en anden og ny karakter. Selvom de bølgende korn- og knaldgulde senneps- og rapsmarker er smukke, er det et savn, at så mange græssende kreaturer forsvandt fra mark og eng for ikke at glemme række efter række af de kuplede, duftende høststakke, der alt tilsammen gav liv og arbejde til mange hænder.

Selvom Harald Bach Nielsen er at regne for en venlig og omgængelig mand, blev han sikkert ikke, som svigerfaderen, regnet blandt mors eliteabonnenter, i hvert fald ikke mens følgende lille intermezzo stod på. Men det kan selvfølgelig have forandret sig til det bedre.

Det begyndte med et brud, på ét eller andet medium, der krævede, at Harald Bach Nielsen, hurtigst muligt kom i forbindelse med sin nære nabo, smedemester Johannes Stærk, på telefonnummer 94. Uheldigt var 94 optaget, så mor tilbød i sin venlighed at fremskynde ekspeditionen, hvis Harald ønskede at vente ved apparaturet, til smeden havde talt færdig, og det gode tilbud tog han imod med tak.

Som bekendt har ventetider det med at skride langsomt og snegle sig af sted. I situationen her, hvor Harald sad og ventede med telefonrøret i hånden, afveg denne konstatering ikke fra reglen. Men efterhånden som tålmodigheden haltede og slap op, begyndte han at brokke sig over, at det ralt telefonværk og betjening efterhånden var så elendigt og langsommeligt, at han hurtigere kunne have løbet den stump vej indtil flere gange, på den tid det her tog. Mens Harald sådan mumlende nedgjorde

teleteknikken, dens personale og alt dets væsen, havde han åbenbart glemt, at hvert utilbørligt ord kunne høres via trådnettet og mikrofonen i den anden ende af røret. Fadæsen blev han opmærksom på, da mor meddelte: ”Nu er linien til smeden klar, så hvis du vil konkurrere på hurtighed, må du op af starthullerne og af sted, for nu ringer jeg nummer 94 op, og så kan du forresten for min skyld rende, om du vil”.

Det blev ikke til fods, men gennem trådnettet, Harald kom i forbindelse med smeden, og truslerne om at løbe abonnenterne ind, har han aldrig gjort alvor af, ej heller blev han så gram i hu, at telefonabonnementet blev sagt op, for endnu den dag i dag er han at kalde under Ydby telefonnummer 97 65 60 71, det tidligere nummer 71. Hvis jeg nogensinde har været inde under centralpersonalets løfte om tavshedspligt, kan jeg i så fald sige, at det ingenlunde er blevet brudt her, idet hele den lede historie er fortalt mig personligt af Harald Bach Nielsen.

Udtrykket ”i gamle dage” havde en eventyrlig klang i mine ører, når jeg som lille hørte mor og andre fortælle om gamle dage. I grunden var det også mærkeligt, at ens egen mor i det hele taget havde været barn, og mindre underligt blev det da ikke af, at det var i gamle dage. Men når det nu vitterligt forholdt sig sådan, måtte hun jo have været ét af de første mennesker efter jordens skabelse.

I dag ved jeg bedre, for nu er der meget, om ikke det meste, af det jeg har set og oplevet i mit liv, der kommer ind under begrebet ”i gamle dage”. Det var også i gamle dage, der endnu var et synligt stendige ved Kirkegårdens have, der engang gik helt op til ladebygningens nordøstligste hjørne. Langs diget og laden gik der en gruset markvej, som forbandt landevejen og Brændgårdvej. Endnu er det muligt at skyde denne genvej, for hvem der kan og tør skræve over det elektriske hegn og vil løbe risikoen for enten blive bukket af Haralds vædder, eller vædret af hans buk.

Det er kendt over det meste af verden, at en smed er og altid har været noget af en nøgleperson. For næsten lige meget, hvad der bliver fremstillet af skidt og godt, viser det sig, at en klejn-, kold- eller grovsmed, som regel har haft en finger med i spillet.

Så tidligt som omkring 500 år før vor tidsregning var smeden, der kunne føje det glødende jern, en betydende mand, og tilmed

troede man, at han besad overnaturlige evner. Foruden sit oprindelige håndværk, fungerede han da også både som læge og tandlæge, og med mit kendskab til smede, deres værktøjer, tænger og metoder, kan jeg regne ud, at deres klientel ikke bestod af en flok pyldrehoveder.

Selv om de tider er forbi, spiller smeden stadigvæk en dominerende rolle i produktionen af mangt og meget, af det vi omgiver os med i det daglige. I et eller andet led i fremstillingsprocessen har han i mangfoldige tilfælde medvirket. Det gælder stort og småt og alle slags materialer, selv det hav af plastic-duppe-ditter vi strør omkring os, for intet af det kommer på markedet, før smeden har lavet en stålform til brug ved duppe-dit-støberiet. Så uden smede ingen forme, og uden forme ingen duppe-ditter, så enkelt er det.

”Bliv smed min dreng, dem vil der altid være brug for”, sådan har mange forældre gennem tiderne sagt til deres store drenge, og det er ganske givet sandt, selv om det ikke så meget mere gælder den sorte smed ved esse og ambolt. Han bliver sjældnere og sjældnere, men i hans fodspor følger klejn-, kold- og maskinsmeden, der skammelig nok ikke virker nær så romantiske.

Huset, teglværksarbejder, Marius Thomsen byggede midt i Tvolms pulserende hjerte, ligger som det første på venstre hånd ad vejen mod Brændgård. Efter at gader og stræder fik navne og husene numre, er den nøjagtige adresse Brændgårdvej 1, stavet med ”e”, som det rigtigt eller fejlagtigt også er stavet på et gammelt kort fra 1881.

I de år arbejdsmand Åge Nielsen og hans kone (Stinne Åge) boede i huset, fik det en duft af forretning, idet Stinne startede med ”Fransk vask og Strygning”. For omkring fyre år siden blev huset købt af Helga og Johannes Stærk med det formål at bygge værksted og oparbejde en smedeforretning på stedet, og selv om der var smedje, både i det nye Ydby og det gamle Ydby, varede det ikke længe, før smedemester Stærk, fik banket en god og solid forretning op.

Endnu på det tidspunkt var cyklen transportmiddel for de fleste til såvel hverdagsbrug som fest. Det gjaldt også for den unge nystartede smedemester i Tvolm, der dog i fremskridtets tegn strakte det så vidt, at han ombyggede en ældre cykel til en såkaldt Long-John, der med diverse forstærkninger af stellet

og et rummeligt, solidt lad kunne bære og fragte det allernødvendigste værktøj og grej. I dag er det ikke længere noget af en sportspræstation, når der rykkes ud fra Tvolm smede- og maskinforretning. Nu foregår det mageligt, i et tungtlæsset motordrevet køretøj, og mon ikke alt på det nærmeste er glemt, om den gode gamle bundsolide Long-John, der sikkert forlængst er gået al jernets gang.

Mel.: Vort modersmål er dejligt:
Når jeg ta'r plads ved skrivebordet med min blok og pen,
så strejfer tanken ofte mig, hvad frister dig igen,
og skal jeg svare ærligt, så ærligt som jeg kan,
så er det glæden ved et slid, der lufter min forstand,
og det er både godt og gavnligt for en gammel mand.

De driller og de glæder mig, de mange tusind ord,
som alfabetet præsenterer ved mit skrivebord,
de ord der kan formidle de gamle slægters agt,
så intet går i glemme af hvad der er sket og sagt,
hvad der er tænkt af tanker på den sidste nattevagt.

Kilde: Sydthy Årbog 1991, side 34-50.